

Васильєва Р.Ю.,
кандидат педагогічних наук, Житомирський державний
університет ім. Івана Франка

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ „ОСНОВ ЗДОРОВ'Я" ТА „ОСНОВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ"

В статті представлено аналіз практичних аспектів впровадження ігрових, тренінгових та інформаційних технологій в систему підготовки учителів "Основ здоров'я" та "Основ безпеки життєдіяльності".

The analysis of practical aspects of implementation of game, training and information technologies in the system of teacher training "Basic Health" and "Basic Safety of Life".

Ключеві слова: ігрові технології, тренінгові технології, інформаційні технології, Key words: game technologies, training technologies, information technologies.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На рубежі третього тисячоліття проблеми взаємодії людини з природним, техногенним та соціальним середовищем від наукових дискусій поступово стали переходити у площину практичної тематики, постановки і часткового вирішення. Відзначимо, що складність і багатоплановість зазначених проблем, які є для людства викликом глобального рівня, не дають абсолютної гарантії вірності антикризових рішень, які приймаються. Разом з тим, досвід підготовки людини до збереження власного життя і здоров'я має виключне значення в сучасному світі. Це визначає необхідність зосередити увагу на підготовці вчителя, що володіє необхідною професійною компетентністю для педагогічної діяльності по підготовці людини до безпечної життєдіяльності. Навчання у вищих закладах освіти має бути зорієнтовано на використання таких педагогічних технологій, які передбачають формування активного, освіченого, творчого фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми свідчить, що проблема використання сучасних педагогічних технологій при підготовці вчителів до збереження життя і здоров'я учнів в умовах взаємодії з середовищами життєдіяльності широко відображені в чисельних дослідженнях. Питанню професійної реалізації педагогічних технологій присвячені роботи В.П. Беспалько, Т.О. Дмитренко, О.С. Падалка, О.М. Пехоти, О.М. Столяренко, Н. Ф. Талізної, Д.В. Чернилевського та ін. Деякі аспекти використання сучасних педагогічних технологій при підготовці вчителя до формування безпечної поведінки учнів висвітлено в роботах Л.Г. Горяної, С.П. Гвоздів, О.В. Жабокрицької, В.В. Нестеренко, Л.А. Сидорчук, Є.Р. Чернишова та в ін.

Проте питання використання сучасних педагогічних технологій при підготовці майбутніх учителів "Основ здоров'я" та "Основ безпеки життєдіяльності" не одержала в роботах названих вище авторів детального і вичерпного наукового аналізу.

Формування цілей статті. Мета даної статті полягала в аналізі практичних аспектів впровадження ігрових, тренінгових та інформаційних технологій в систему підготовки учителів "Основ здоров'я" та "Основ безпеки життєдіяльності".

Виклад основного матеріалу дослідження. Слово "технологія" походить від грецьких "ТесЬпе" — поняття, вчення і "іоґоя" — майстерність, мистецтво.

У широкому значенні технологію розуміють як сукупність знань про засоби здійснення процесів, за яких відбувається якісна зміна об'єкта.

Інакше кажучи, сучасні технології навчання становлять системний підхід проектування, реалізації, оцінки, корекції та подальшого відтворення процесу навчання. Системний і широкоаспектний підхід визначає технологію навчання як педагогічну категорію, орієнтовану на вдосконалення дидактичної практики, яка є вирішальним аргументом на користь її ефективності. Жодна технологія не є універсальною, тому кожна з них вимагає вироблення власного технологічного підходу до її використання в конкретних ситуаціях.

Серед сучасних педагогічних технологій дослідники виокремлюють такі: технологія модульного навчання, технологія розвиваючого навчання, особистісно орієнтована технологія, інформаційні технології, технологія дистанційного навчання, ігрова технологія, диференційована технологія навчання та ін. Розглянемо ті з них, що, як показує дослідження, ефективно використовувати при підготовці студентів до викладання "Основ здоров'я" та "Основ безпеки життєдіяльності".

Ігрові технології. Ігрові технології являють собою ігрову форму взаємодії педагога й студентів через реалізацію певного сюжету (гри, спектаклю, ділового спілкування). Ігрова діяльність - це динамічна система взаємодії людини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування особистості. Специфіка ігрової діяльності в тому, що її продуктивність визначається креативністю учасників, активним функціонуванням уяви і міжособистісним спілкуванням. Гра - це конкретний прояв індивідуальної і колективної ігрової діяльності дитини, яка має конкретно-історичний, багатовидовий та багатофункціональний характер. Гра - це від діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається, формується і удосконалюється самоуправління поведінкою [2, с. 124]. Дидактична (навчальна) гра (за М.Б. Кларінім) - це гра за правилами, підпорядкованими досягненню заздалегідь накресленого ігрового результату [3, с. 90-123].

Ділова гра являє собою форму відтворення предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності студента, моделювання таких систем професійних стосунків, які характерні для педагогічної діяльності як цілого. За допомогою знакових засобів у діловій грі відтворюється професійна обстановка, подібна до реальної за основними характеристиками. Це ігрова форма взаємодії педагога й студента через реалізацію певного сюжету (гри, спектаклю, ділового спілкування). Освітні завдання включені в зміст гри. В навчальному процесі використовуємо театралізовані, ділові, рольові, комп'ютерні ігри. При вивченні безпеки життєдіяльності гра має не тільки інтелектуальний характер, а й дійовий. Відповідні методи навчання сприяють формуванню знань та вмінь студентів оцінювати небезпечні ситуації, зберігаючи при цьому спокій, координувати спільні зусилля по подоланню небезпеки, уникати небезпек, втілювати на практиці алгоритм дій в небезпечних ситуаціях. Це, зокрема, гра „Цивільна оборона“, „Титанік“, „Вогняне коло“, „Лімпопо“ тощо.

Ігри з безпеки життєдіяльності мають значне психологічне забарвлення і сприяють розвитку суттєвих якостей особистості: уважності, вираженості, стриманості, швидкості реакції тощо. На практичних заняттях важливо навчити майбутніх вчителів не тільки грамотно та правильно відповідати, але й формулювати запитання. З цією метою ми запровадили ділову гру „Твоє запитання“. Студенти поділяються на групи по 5 чоловік. Кожній групі пропонується опрацювати певний навчальний текст з питань методики виносія основ безпеки життєдіяльності. Після його вивчення студенти повинні сформулювати по 4-5 питань, які можуть бути цікавими для обговорення.

Записати свої запитання на картках. Продумати відповіді на свої запитання, обґрунтувати їх, посилаючись на відповідні документи, статистичні данні, результати наукових досліджень. Після цього групи обмінюються питаннями.

Кожна група готує відповіді на отримані питання. Перевірка здійснюється у вигляді експрес опитування. З найцікавіших запитань може бути організована дискусія.

Тренінгові технології. Тренінгові технології - система діяльності по відпрацьовуванню певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язку типових завдань у ході навчання (тести та практичні вправи) [4]. Використовуючи тренінгові технології у підготовці вчителів „Основ здоров'я“ та „Основ безпеки життєдіяльності“, виходили з того, що тренінг - це насамперед спосіб програмування моделі керування своєю поведінкою і діяльністю. В контексті нашого дослідження під тренінговою технологією розуміємо цілісну циклічну організацію особливих занять, об'єднаних однією структурою, обмежених у часі і дидактичному просторі і спрямованих на всебічний аналіз як проблемних професійних ситуацій взаємодії у системі „учитель - учень“, так і небезпечних ситуацій при взаємодії у системі „людина - життєве середовище“. Значимими є положення про те, що при проведенні таких занять зберігається єдність теоретичних знань і практичних дій; що тренінг як сукупність продуманих психолого-педагогічних дій і кроків, здійснюваних у певній послідовності, дає знання й можливість їх використовувати у педагогічній діяльності; що тренінг сприяє придбанню або корекції вже сформованих умінь; що будь-яке заняття - це усвідомлення цілей, мотивів, змісту спілкування, особистісної або професійної позиції майбутнього вчителя.

При проведенні тренінгових занять виділено наступні педагогічні умови ефективності функціонування тренінгу при навчанні студентів моделюванню безпечної поведінки підлітків:

у підвищенні рівня їхньої взаємодії з учнями (зокрема, цц,шм,ошн „..... „
ної спрямованості особистості майбутнього вчителя, емпатійності, рефлексії.

Специфічними рисами занять за методом тренінгу є: наявність постійної групи учасників; єдність на придбання певних психолого-педагогічних знань з проблем безпечної поведінки підлітків, пр умінь і особистісних якостей; об'єктивізація почуттів і емоцій учасників тренінгу, рефлексії; поглиб, вичок створення атмосфери розкритості, вільного й психологічно безпечного спілкування учасників.

При конструюванні занять за методом тренінгу ми виділили наступні ключові моменти: ВИЗНІ лей заняття, проектування тренінгу, створення певної атмосфери. Визначальним є проектування тре включає в себе розробку змісту заняття, вибір вправ, добір методів реалізації вправ, оцінки заняття, няття охоплює три області; знання, уміння, цінності; стосується чотирьох сторін особистості майбуті теля: фізичної, емоційної, духовної, інтелектуальної. Вибір вправ залежить від теми заняття, віку ст; кількості та навчальних дисциплін („Безпека життєдіяльності“, „Охорона праці“, „Охорона праці „Методика викладання основ безпеки життєдіяльності“ тощо), що входять до планів підготовки сі Заняття з використанням тренінгів проводились з усією групою, декількома підгрупами студентів, ін но з одним студентом. Методи реалізації вправ були спрямовані на придбання студентами професії тей, умінь і навичок через вплив на їх особистішу сферу в процесі тренінгу.

Наприклад, під час комунікативного тренінгу учасникам пропонувалось створити, коло, в г відбувалась демонстрація традиційних та небезпечних ситуацій (привітання, знайомства, прийняття час пожежі, розмови з незнайомцем, учнем, що палить тощо). Викладач слідкував за ходом шсценув ктував. Студенти обговорювали шляхи більш доцільного вербального спілкування. Тренінг з нев спілкування проводився у вигляді вправ-ігор. Наприклад, студенти поділялись на пари. Одні знаходт зді, інші на пероні. За пару хвилин студенти повинні обмінятися інформацією, наприклад, про неС сталась у потязі за допомогою міміки та жестів.

Оцінювались результати практичного заняття як в цілому, так і діяльність кожного студента по мети тренінгу й власної мети. Критеріями оцінки ефективності заняття та його значення для кожного уча чені: успішність (чи була досягнута мета тренінгу і яка його значимість для кожного учасника); ефективніс відбулися в

розвитку індивідуально-професійних якостей і вмінь студентів); продуктивність (нааявності кращих результатів ніж планувалось).

Важливим елементом запропонованих занять є домашні завдання, які представлені двома б]

- аутотренінгові вправи з метою оволодіння майбутнім вчителем елементарних навичок в фізичний, психічний, емоційний стан в процесі професійної діяльності та під час небезпечних с
- завдання на закріплення вмінь та навичок, набутих на практичних заняттях, їх рефлексія в педагогічній практиці.

Інформаційні технології. Інформаційні технології реалізовані в рамках системи „вчитель -студент" за допомогою навчальних програм різного виду (інформаційних, тренінгових, контролюючих і інших). Вони дають змогу:

- побудувати відкриту систему освіти, що забезпечує кожному студенту власну траєкторію
- докорінно змінити організацію процесу навчання студентів, формуючи у них системне м
- раціонально організувати пізнавальну діяльність студентів під час навчально-виховного :
- використовувати комп'ютери з метою індивідуалізації навчального процесу та звертати ново нових пізнавальних засобів;
- вивчати явища та процеси у мікро- та макросвіті, всередині складних технічних і хімічних основі використання засобів комп'ютерної графіки та моделювання;
- проводити лабораторні роботи в умовах імітації реального досліду або експерименту [6]

Характер змісту навчальних дисциплін, що входять до планів підготовки зазначених спеціальностей, створює передумови для активного використання мультимедійних засобів. Комп'ютерна мультимедіа дозволяє вирішувати та реалізовувати в процесі підготовки студентів наступні завдання: детальний вивчення різних природних і техногенних явищ, які в реальних умовах навчального процесу приналежать бути продемонстровані студентам (стихійні лиха, вибухи, аварії, пожежі й т.д.); докладний опис, пов'язаних із загрозою життю й здоров'ю людей, виконанням реанімаційних заходів і кваліфікованим медичним допомогі потерпілим; кваліфікована демонстрація прийомів самооборони; вивчення інформації телевізійних новин, застосування; використання можливостей Інтернету.

Інформаційні технології відіграють важливе значення в моделюванні студентами розв'язання ситуацій та поведінки в них. Зокрема, нами широко використовується комп'ютерна навчальна гра „Пожезна безпека" (рис 1).

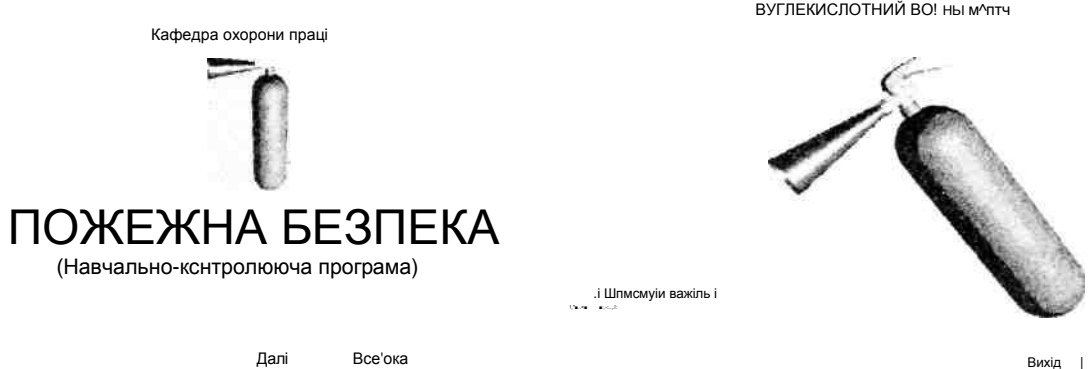

Рис 1 Навчально-контролююча програма „Пожезна безпека"

Програма складається з двох частин: навчальної та контролюючої. Навчальна частина містить інформацію щодо застосування та приведення в дію вогнегасників різного типу, алгоритмів поведінки під час пожежі, інших засобів гасіння тощо.

Контрольна частина дає можливість віртуального тренінгу поведінки в умовах різних варіантів розвитку пожежі, створення алгоритму дій в небезпечних ситуаціях, приведення вогнегасників в дію і завдання на перевірку знань, швидкості реакції в ситуаціях, пов'язаних з пожежною небезпекою.

Висновки. Аналізуючи практику використання ігрових, тренінгових та інформаційних технологій в навчальному процесі можливо зробити висновок, що впровадження зазначених технологій в систему підготовки вчителів „Основ здоров'я" та „Основ безпеки життєдіяльності" сприяє формуванню у студентів стійких професійних мотивів, особистісних якостей; становленню професійної компетенції; орієнтацію майбутніх учителів на професійне самовдосконалення.

Подальші дослідження необхідно проводити у напрямку реалізації педагогічних умов впровадження зазначених технологій в навчальний процес.

Література:

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. - М. : Педагогика, 1986. - 191 с.
2. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання : [підруч. для педагогів] / Г. Г. Ващенко. - К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. - 415 с.
3. Кларин М. Б. Инновации в мировой педагогике / М. Б. Кларин. - Рига : Эксперимент, 1995. - 176 с. ■

4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / [Е. С. Полат, В. Бухаркина, М.В.Мойсеева, А.Е. Петрова]. - М.: Академия, 2008. - 272 с.
5. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. - М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2002. - 437с.
6. Шмелев А. Н. Информационные технологии в предметной подготовке будущих учителей безопасности жизнедеятельности в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / А. Н. Шмелев. - Тула, 2005. - 15